

بررسی نقش پنج عامل بزرگ شخصیت در پیش بینی صبر و مؤلفه های آن در دانشجویان

نویسندگان: فرهاد خرمائی^{۱*} و اعظم فرمانی^۲

۱- استادیار دانشگاه شیراز.

۲- دانشجوی دکتری روانشناسی دانشگاه پیام نور تهران.

*Email: khormaei@shirazu.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش حاضر تعیین نقش پنج عامل بزرگ شخصیت در پیش بینی صبر و مولفه های آن در دانشجویان بود. برای دستیابی به هدف یاد شده، تعداد ۵۱۶ دانشجوی دانشگاه شیراز به وسیله ی نمونه گیری خوشه ای به روش تناسب احتمالی با اندازه انتخاب و با تکمیل پرسش نامه ی پنج عامل بزرگ شخصیت (فرم کوتاه) و مقیاس صبر در این پژوهش شرکت کردند. نتایج تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان نشان داد که پنج عامل بزرگ شخصیت به غیر از عامل گشودگی در تجربه، نمره ی کل صبر را پیش بینی کردند. همچنین این پنج عامل، مولفه های صبر را نیز پیش بینی نمودند. در تبیین یافته های پژوهش حاضر می توان این گونه نتیجه گیری کرد که عوامل شخصیتی با صبر مرتبط هستند. بنابراین هنگام کاربرد راهبردهای آموزش صبر توجه به ویژگی های شخصیتی مراجعان اهمیت دارد.

کلید واژه ها: پنج عامل بزرگ شخصیت، صبر، مولفه های صبر، ویژگی های شخصیتی

روان شناسی بالینی و شخصیت

دانشور
رهتار

• دریافت مقاله: ۹۲/۶/۲۸

• پذیرش مقاله: ۹۳/۴/۱۶

*Scientific-Research Journal
Of Shahed University
Twenty-first Year, No.11
Autumn & Winter
2014-2015*

Clinical Psy. & Personality

دو فصلنامه علمی- پژوهشی
دانشگاه شاهد
سال بیست و یکم - دوره
جدید شماره ۱۱
باییز و زمستان ۱۳۹۳

مقدمه

دارد، بنابراین بهترین واژه برای بررسی آثار روانشناختی آن، برابر خود واژه ی صبر است [۳].

در برخی دسته بندی ها صبر به سه قسمت صبر بر مصیبت، صبر بر طاعت و صبر بر معصیت تقسیم شده است [۴]. خرمائی، فرمانی و سلطانی [۵] براساس روش تحلیل عاملی پنج مولفه را در صبر مشخص کردند. این محققین با بررسی کل آیات قرآن در مورد صبر و معانی مستتر در این آیات، پنج مولفه صبر را مورد شناسایی قرار دادند. این مولفه ها عبارتند از: متعالی شدن (تحمل سختی ها و صبور بودن در مصایب و ناملایمات جهت دستیابی به هدف و رسیدن به قرب الهی و رشد معنوی بهتر)، شکیبایی (بردباری و تحمل مصایب و تاب آوری در مقابل سختی ها)، رضایت (پذیرش وضع موجود و قبول آنچه که فرد دارد)، استقامت (پایداری و ثبات در انجام امور و مداومت در کار و فعالیت) و درنگ (ایجاد وقفه در مقابل خواسته ها و کنترل پذیری امیال درونی). همچنین این محققین براساس این تقسیم بندی، مقیاس صبر را تدوین نمودند [۵].

پژوهش های مختلفی در مورد صبر و کارکردهای آن صورت گرفته است. در تمام این پژوهش ها بر اهمیت و فایده ی این آموزه ی دینی در ارتقا سلامت روان تاکید شده است [۳-۲، ۹-۶]. همچنین بعضی از پژوهش ها ارتباط صبر را با دیگر متغیرهای روانشناختی مورد بررسی قرار داده اند [۱۳-۱۰].

یکی از متغیرهایی که به نظر می رسد با صبر ارتباط دارد، شخصیت^۶ است. شخصیت گرایش^۷ و خصوصیات پایداری است که تعیین کننده ی تشابهات و تفاوت ها در رفتارهای روانشناختی (افکار، عواطف و اعمال) افراد است و این گونه رفتارها در طول زمان تداوم دارند و به راحتی نمی توان آنها را تنها پیامد فشارهای اجتماعی و زیستی یک لحظه در نظر گرفت [۱۴]. صبر با ویژگی های شخصیتی خاصی همراه می باشد. در تأیید این گفته می توان به مواردی اشاره نمود. به عنوان مثال، نوری [۳] در مطالعه ای عنوان می

صبر یکی از آموزه های مهم دینی و از راهبردهای مقابله ای مذهبی در برابر فشار روانی است [۱]. صبر از جمله مفاهیم اخلاقی است که در اخلاق اسلامی روی آن تاکید شده است. آنچه از این واژه به ذهن می آید حالتی است نفسانی که برای افراد خاصی هنگام شداید، مصیبت ها و گرفتاری ها رخ می دهد و موجب می شود شخص خود را نسبت به فشارها، سختی ها، مشکلات، مصیبت ها و از دست دادن ها از درون پایدار و مقاوم کند و واکنش های تند و احساسی و دور از عقل و شرع بروز ندهد. برخلاف تصور عامه، صبر به معنای کنار کشیدن و انفعال نیست؛ بلکه اصولاً صبر فعالیت عقلانی است که براساس آن فرد صابر برای رسیدن به اهداف خود از آن بهره می برد. صبر گاهی در اطاعت و گاهی نیز در دوری از معصیت معنای دهد و زمانی نیز در از دست دادن ها و مصیبت ها خود را نشان می دهد. در این مفهوم، صبر، تحمل و شکیبایی در برابر سختی ها و بلاها و مصیبت ها و متحمل شدن خسارت های جانی و مالی و مسایل مرتبط با آن در دنیاست. صبر دارای کارکردهای متعدد روانی- اجتماعی است و موجب افزایش سلامت روانی، طولانی شدن عمر، جلب محبت خداوند و افزایش خودآگاهی می شود و روابط انسان ها را با دیگران بهبودمی بخشد [۲].

در زبان انگلیسی و حتی در زبان فارسی واژه ای که بتواند معادل دقیق صبر باشد، وجود ندارد. بنابراین واژه هایی مانند شکیبایی، خویشتن داری، تحمل، استقامت و غیره شاید نتوانند معنای عمیق و گسترده صبر را منتقل سازند. بنابراین باید برای اقسام گوناگون صبر در روانشناسی به دنبال واژه هایی جداگانه گشت. به عنوان مثال، اصطلاحاتی مانند خودگردانی یا خودتنظیمی^۱، خودمهارگری^۲، کنترل تکانه^۳، تاب آوری^۴ و سرسختی^۵ از جمله مفاهیمی هستند که به صبر شباهت دارند. اما به طور کلی صبر در منابع اسلامی معنایی وسیع تر از موارد مزبور

1. Self- regulation
2. self- control
3. Impulse control
4. Resilience
5. Hardiness

6. Personality
7. Tendencies

های اخلاقی پیوند یابد. این موضوع هنگامی اهمیت بیشتری می یابد که این فضیلت اخلاقی در ارزش های دینی به عنوان سازه صبر تجلی یابد. بررسی پیوند میان شخصیت و صبر، بسط دانش را هم در حوزه ویژگی های شخصیتی به صورت عام و پنج عامل بزرگ شخصیت به صورت خاص موجب خواهد شد. به عبارت دیگر، پیوند بین شخصیت و مولفه های صبر که خودبازدارندگی و خودکنترلی در آن مستتر است، می تواند به بسط نظریه پنج عامل بزرگ شخصیت کمک نماید. از سوی دیگر، شناخت پیشایندهای صبر مبنای مهمی برای توسعه دانش در زمینه مولفه های صبر خواهد بود. همچنین آگاهی از این موضوع که کدام ویژگی شخصیتی پیوند مستحکم تر یا به عبارت دیگر، نقش پیش بینی کنندگی بیشتری برای مولفه های صبر دارد، امکان فراهم آوری دانش بیشتر برای گسترش مدل هایی در حوزه صبر را فراهم خواهد کرد. انجام پژوهش در این زمینه که کدام عامل شخصیتی با چه مولفه ای از صبر پیوند بیشتری دارد، دانشی را برای مشاورین و متخصصینی که در حوزه روابط و تعاملات انسانی فعالیت می کنند، فراهم خواهد ساخت که در تشخیص و پیش بینی پذیری رفتارهای مراجعین و سایر گروه های انسانی موفق تر عمل نمایند. علاوه بر این، با شناخت هر چه بیشتر مفهوم صبر از زوایای مختلف، می توان از آن به عنوان یک مداخله مهم در درمان اختلالات گوناگون استفاده کرد و یا آن را به عنوان یک تکنیک پیشگیرانه به منظور ارتقا سلامت روان افراد مورد استفاده قرار داد. لذا با توجه به اهمیت و ضرورت پژوهش در زمینه شخصیت و صبر، پژوهش حاضر براساس مدل پنج عامل بزرگ شخصیت، نقش این پنج عامل را در پیش بینی صبر و مولفه های آن در دانشجویان مورد بررسی قرار داده است. لازم به ذکر است که منظور از مولفه های صبر، پنج مولفه صبر با توجه به پژوهش خرمائی، فرمانی و سلطانی [۵] است. همچنین سوالات پژوهش حاضر به قرار زیر می باشد:

- ۱- آیا عامل روان نژندگرایی می تواند نمره کل صبر و پنج مولفه آن را پیش بینی کند؟
- ۲- آیا عامل توافق پذیری می تواند نمره کل صبر و پنج مولفه آن را پیش بینی کند؟

کند که ویژگی های تیپ شخصیتی A مشابه ویژگی های افراد ناشکیبا می باشد. افرادی که تیپ شخصیتی A دارند، بیشتر در معرض گرفتار شدن به فشار روانی هستند و پژوهشگران رفتار نوع A را از عوامل عمده ی بیماری قلبی در کنار کلسترول، فشار خون و وراثت می دانند. همچنین، افراد صابر ویژگی های شخصیتی خاصی دارند که این ویژگی ها آن ها را از افراد غیر صابر متمایز می کند. افراد صبور از اشتباهات دیگران می گذرند، در هنگام جهل و خشونت با مدارا رفتار می کنند، در برابر تهمت و ناسزای افراد جاهل با بردباری برخورد می کنند، هنگام مشکلات، خدا را به یاد می آورند، هنگام از بین رفتن یا مفقود شدن اموالشان از خود بردباری نشان می دهند، در موقعیت ترس و خوف از خود خویشتن داری نشان می دهند، در برابر نیازهای فیزیولوژیک خودکنترلی بیشتری نشان می دهند و در موقعیت های تنش زا می توانند خشم خود را کنترل کنند [۱۵].

یکی از نافذترین نظریه های شخصیتی معاصر مدل پنج عامل بزرگ شخصیت است که با اصطلاح پنج بزرگ معروف شده است [۱۹-۱۶]. این پنج عامل اغلب با عناوین روان نژندگرایی^۲ (N)، برون گرایی^۳ (E)، گشودگی در تجربه^۴ (O)، توافق پذیری^۵ (A) و وظیفه گرایی^۶ (C) معرفی می شوند. مدل پنج عامل بزرگ شخصیت در سال های اخیر به عنوان رویکردی پر طرفدار و قدرتمند برای مطالعه ویژگی های شخصیتی مورد توجه بسیاری از روانشناسان قرار گرفته است. این مدل بر این باور استوار است که انسان موجودی منطقی است که می تواند شخصیت و رفتار خویش را توضیح دهد. بر اساس این نظریه انسان موجودی است که روش زندگی خود را درک می نماید و توانایی تجزیه و تحلیل کنش ها و واکنش های خود را دارد [۲۰].

صبر یک فضیلت اخلاقی است. بنابراین نکته دارای اهمیت این است که چگونه شخصیت می تواند با فضیلت

1. Big Five
2. Neuroticism
3. Extraversion
4. Openness to experience
5. Agreeableness
6. Conscientiousness

مقیاس در ابتدا، کلیه آیات مرتبط با صبر در قرآن کریم را مشخص نمودند. مفاهیم کلیدی که کلیه آیات مرتبط با صبر بر آن تاکید دارند، را استخراج کردند. سپس از این مفاهیم کلیدی برای تدوین عباراتی که گویای این مفاهیم باشند، استفاده کردند. همچنین مفاهیمی که با یکدیگر مشابهت داشتند را حذف نموده و نهایتاً این عبارات را در قالب ۲۵ گویه براساس مقیاس درجه‌بندی لیکرت از کاملاً درست تا کاملاً نادرست تنظیم کردند و ویژگی‌های روانسنجی آن را بر روی دانشجویان مورد بررسی قرار دادند. نتایج تحلیل عاملی مقیاس صبر به روش مولفه‌های اصلی همراه با چرخش واریماکس نشان دهنده ۵ مولفه‌ی صبر بود که به ترتیب متعالی شدن، شکیبایی، رضایت، استقامت و درنگ نامگذاری شدند. همچنین نتایج همسانی درونی شواهدی مبنی بر روایی همگرا و افتراقی مقیاس صبر فراهم نمود. به منظور سنجش پایایی مقیاس صبر از روش محاسبه ضرایب آلفای کرونباخ استفاده شد. ضرایب آلفای کرونباخ برای خرده مقیاس‌ها از ۰/۶۰ تا ۰/۸۴. و ضریب آلفای کرونباخ کل مقیاس نیز ۰/۸۶. محاسبه شد [۵].

۲- پرسش‌نامه پنج‌عامل بزرگ شخصیت (فرم کوتاه): پرسش‌نامه‌ی پنج‌عامل بزرگ شخصیت توسط گلدبرگ [۲۱] ساخته شد. در ایران خرمائی [۲۲] روایی و پایایی این پرسش‌نامه را مورد بررسی قرار داد. خرمائی و همکاران [۲۳] براساس نتایج پژوهش خرمائی [۲۲] با انتخاب گویه‌هایی از پرسش‌نامه گلدبرگ [۲۱] فرم کوتاه‌تری را از این پرسش‌نامه تهیه کردند. نتایج تحلیل عاملی این محققین نشان دهنده استقلال پنج‌عامل بزرگ شخصیت بود. همچنین از میان ۲۵ گویه، ۴ گویه به علت عدم بارگذاری عاملی مناسب بر روی عامل مورد نظر حذف شدند و مجموع گویه‌ها به ۲۱ گویه تقلیل یافت. پنج‌عامل در مجموع ۶۰/۳۸ درصد واریانس کل نمونه را توضیح داده است. نتایج بررسی پایایی فرم کوتاه پرسش‌نامه‌ی پنج‌عامل بزرگ شخصیت نشان داد که ضرایب آلفا برای روان‌نژندگرایی و توافق‌پذیری ۰/۸۳، وظیفه‌گرایی ۰/۸۱ بوده است و در نهایت ضرایب آلفا برای عوامل برون‌گرایی و گشودگی در تجربه به ترتیب ۰/۷۲ و ۰/۶۹ محاسبه شده است.

- ۳- آیا عامل وظیفه‌گرایی می‌تواند نمره کل صبر و پنج مولفه آن را پیش‌بینی کند؟
- ۴- آیا عامل برون‌گرایی می‌تواند نمره کل صبر و پنج مولفه آن را پیش‌بینی کند؟
- ۵- آیا عامل گشودگی در تجربه می‌تواند نمره کل صبر و پنج مولفه آن را پیش‌بینی کند؟

روش

نوع پژوهش

طرح تحقیق پژوهش حاضر از نوع همبستگی می‌باشد. متغیر پیش‌بینی کننده (پیش‌بین) در این تحقیق پنج‌عامل بزرگ شخصیت است که این پنج‌عامل شامل روان‌نژندگرایی، برون‌گرایی، توافق‌پذیری، وظیفه‌گرایی و گشودگی در تجربه می‌شود. همچنین متغیر پیش‌بینی شونده (ملاک) صبر است که مولفه‌های آن شامل متعالی شدن، شکیبایی، رضایت، استقامت و درنگ می‌شود.

آزمودنی

جامعه‌ی پژوهش حاضر کلیه‌ی دانشجویان مقطع کارشناسی دانشگاه شیراز بودند. تعداد ۵۱۶ دانشجوی به عنوان گروه نمونه به وسیله‌ی نمونه‌گیری خوشه‌ای^۱ به روش تناسب احتمالی با اندازه^۲ انتخاب شدند. به طوری که با توجه به نسبت جمعیت هر دانشکده، از دانشکده‌های ادبیات و علوم انسانی، اقتصاد و علوم اجتماعی، علوم تربیتی و روان‌شناسی، حقوق و علوم سیاسی، علوم و فنی و مهندسی تعداد ۱۵ کلاس انتخاب شدند و کلیه‌ی دانشجویان هر کلاس به عنوان گروه نمونه در پژوهش حاضر شرکت کردند.

ابزارهای پژوهش

ابزارهای مورد استفاده در این پژوهش به منظور گردآوری داده‌ها به قرار زیر می‌باشد:

- ۱- مقیاس صبر: این مقیاس با استفاده از مولفه‌های قرآنی و روایتی صبر توسط خرمائی، فرمانی و سلطانی [۵] تهیه شده است. این محققین به منظور ساخت این

1. cluster sampling
2. probability proportionate size

شیوه انجام پژوهش

پس از انتخاب آزمودنی ها، دو مقیاس فوق الذکر بر روی آن ها اجرا شد. پرسشنامه ها در کلاس درس به طور تصادفی بین دانشجویان توزیع شد. قبل از اقدام به توزیع پرسشنامه ها، هماهنگی های لازم با آموزش دانشکده و اساتید مربوطه به عمل آمد. برای ایجاد انگیزه در دانشجویان، در شروع کار هدف پژوهش برای آنها توضیح داده شد. همچنین شرکت کلیه دانشجویان در پژوهش داوطلبانه بود.

شیوه تحلیل داده ها

با استفاده از نرم افزار رایانه ای SPSS 16 عملیات آماری توصیفی و استنباطی مورد نیاز اعمال شد. برای تجزیه و تحلیل داده ها در بخش آمار توصیفی، از

میانگین، انحراف استاندارد و ضریب همبستگی پیرسون و در بخش آمار استنباطی از رگرسیون چند گانه همزمان برای پیش بینی صبر و مؤلفه های آن استفاده شده است.

نتایج

کل آزمودنی های پژوهش ۵۱۶ نفر (۳۵۳ دختر و ۱۶۳ پسر) بودند. دامنه ی سنی آزمودنی ها از ۱۸ تا ۲۷ سال و میانگین سنی آن ها ۲۰/۸۸ سال بود (SD=۱/۶۹). جدول ۱ توزیع گروه نمونه برحسب دانشکده های مختلف و جنسیت دانشجویان را نشان می دهد. همچنین در جدول ۲ میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای مورد مطالعه نشان داده شده است.

جدول ۱: توزیع گروه نمونه برحسب دانشکده و جنسیت دانشجویان

دانشکده	دختر	پسر	کل
۱- ادبیات و علوم انسانی	۵۱	۲۱	۷۲
۲- اقتصاد و علوم اجتماعی	۶۸	۶	۷۴
۳- علوم تربیتی و روان شناسی	۵۵	۲۰	۷۵
۴- حقوق و علوم سیاسی	۳۱	۱۴	۴۵
۵- علوم پایه	۹۵	۳۴	۱۲۹
۶- فنی و مهندسی	۵۳	۶۸	۱۲۱
کل	۳۵۳	۱۶۳	۵۱۶

جدول ۲: میانگین و انحراف استاندارد متغیرهای مورد مطالعه

متغیرهای مورد مطالعه	میانگین	انحراف استاندارد
برون گرایی	۱۶/۸۴	۲/۴۰
توافق پذیری	۱۰/۱۳	۱/۸۶
وظیفه گرایی	۱۰/۰۲	۳/۵۴
روان نژندگرایی	۱۱/۸۶	۳/۵۷
گشودگی نسبت به تجربه	۱۲/۰۶	۱/۸۶
نمره کل صبر	۸۵/۱۳	۱۲/۴۲
متعالی شدن	۲۹/۸۸	۵/۶۱
شکیبایی	۲۱/۲۰	۴/۲۲
رضایت	۱۲/۶۶	۲/۹۲
استقامت	۱۰/۵۸	۲/۲۳
درنگ	۱۰/۸۸	۲/۲۹

پیش بینی صبر و مولفه های آن از تحلیل رگرسیون چندگانه همزمان استفاده شد. همانگونه که جدول ۴ نشان می دهد، روان نژندگرایی ($\beta = -.34$; $P < .001$)، توافق پذیری ($\beta = .18$; $P < .001$) و برون گرایی ($\beta = .10$; $P < .001$) توانستند نمره ی کل صبر را پیش بینی کنند که در این میان، روان نژندگرایی پیش بینی کننده ی منفی و توافق پذیری، وظیفه گرایی و برون گرایی پیش بینی کننده مثبت نمره کل صبر بودند. این عوامل در مجموع ۳۱ درصد از واریانس نمونه را تبیین نمودند.

جدول ۵ نشان می دهد که عوامل روان نژندگرایی ($\beta = -.10$; $P < .001$)، توافق پذیری ($\beta = .17$; $P < .001$)، وظیفه گرایی ($\beta = .18$; $P < .001$) و برون گرایی ($\beta = .13$; $P < .001$) توانستند مولفه ی متعالی شدن صبر را پیش بینی کنند. روان نژندگرایی پیش بینی کننده ی منفی و توافق پذیری، وظیفه گرایی و برون گرایی پیش بینی کننده ی مثبت متعالی شدن بودند. این عوامل در مجموع ۱۲ درصد واریانس نمونه را تبیین نمودند.

در این پژوهش با استفاده از ضریب همبستگی پیرسون، همبستگی میان متغیرهای مورد مطالعه محاسبه شد که نتایج آن در جدول ۳ نشان داده شده است. همانگونه که در این جدول مشاهده می شود، میان عامل روان نژندگرایی با نمره ی کل صبر و پنج مولفه ی آن همبستگی منفی معنادار وجود دارد ($P < .01$). عامل توافق پذیری با نمره ی کل صبر و همه مولفه های آن به غیر از مولفه ی استقامت همبستگی مثبت معنادار نشان داد ($P < .01$). عامل وظیفه گرایی نیز با نمره ی کل صبر و پنج مولفه ی آن همبستگی مثبت معنادار نشان داد ($P < .01$). همچنین عامل برون گرایی مدل پنج عاملی شخصیت با نمره ی کل صبر و مولفه های متعالی شدن و استقامت همبستگی مثبت معنادار نشان داد ($P < .01$). علاوه بر این، همبستگی این عامل با مولفه درنگ نیز معنادار بود ($P < .05$). سرانجام اینکه، همبستگی عامل گشودگی در تجربه با مولفه های شکیبایی، رضایت ($P < .01$) و درنگ ($P < .05$) مثبت و معنادار بود. به منظور بررسی نقش پنج عامل بزرگ شخصیت در

جدول ۳: ماتریس همبستگی متغیرهای مورد مطالعه

عوامل	۱	۲	۳	۴	۵	۶	۷	۸	۹	۱۰
روان نژندگرایی	۱									
توافق پذیری	-.15**	۱								
وظیفه گرایی	-.40**	.20**	۱							
برون گرایی	-.08	.01	.01	۱						
گشودگی	-.21**	.25**	.15**	.23**	۱					
متعالی شدن	-.19**	.22**	.26**	.15**	.01	۱				
شکیبایی	-.53**	.17**	.21**	.07	.12**	.34**	۱			
رضایت	-.41**	.27**	.37**	.02	.23**	.30**	.46**	۱		
استقامت	-.22**	.06	.33**	.15**	.02	.43**	.33**	.41**	۱	
درنگ	-.22**	.23**	.30**	.10*	.10*	.39**	.23**	.37**	.32**	۱
نمره کل صبر	-.47**	.27**	.39**	.12**	.08	.81**	.72**	.68**	.66**	.60**

** $P < 0.01$ * $P < 0.05$

جدول ۴: نتایج تحلیل رگرسیون چند گانه ی همزمان برای پیش بینی نمره کل صبر براساس پنج عامل بزرگ شخصیت

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
نمره کل صبر	روان نژندگرایی	-۱/۱۹	.۱۶	-.۳۴	-۷/۳۷	.۰۰۱	.۳۱
	توافق پذیری	۱/۱۹	.۲۸	.۱۸	۴/۲۳	.۰۰۱	
	وظیفه گرایی	-.۷۶	.۱۵	-.۲۲	۴/۷۵	.۰۰۱	
	برون گرایی	-.۵۵	.۲۲	-.۱۰	۲/۴۸	.۰۱	

جدول ۵: نتایج تحلیل رگرسیون چند گانه ی همزمان برای پیش بینی مولفه ی متعالی شدن براساس پنج عامل بزرگ شخصیت

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
متعالی شدن	روان نژندگرایی	-.۱۵	.۰۷	-.۱۰	-۲/۰۱	.۰۴	.۱۲
	توافق پذیری	.۵۲	.۱۴	.۱۷	۳/۷۶	.۰۰۱	
	وظیفه گرایی	-.۲۹	.۰۸	-.۱۸	۳/۷۰	.۰۰۱	
	برون گرایی	.۳۰	.۱۱	.۱۳	۲/۸۴	.۰۰۵	

بینی کننده ی مثبت رضایت بودند. این عوامل در مجموع ۲۶ درصد از واریانس نمونه را تبیین کردند. بر طبق نتایج جدول ۸، وظیفه گرایی ($P < .001$)؛ $\beta = .32$) و برون گرایی ($P < .01$)؛ $\beta = .14$) مولفه استقامت صبر را به صورت مثبت پیش بینی نمودند. این عوامل در مجموع ۱۶ درصد واریانس کل نمونه را تبیین کردند.

همانگونه که جدول ۹ نشان می دهد، عوامل توافق پذیری ($P < .001$)؛ $\beta = .17$)، وظیفه گرایی ($P < .001$)؛ $\beta = .23$) و برون گرایی ($P < .01$)؛ $\beta = .11$) توانستند مولفه درنگ را به صورت مثبت پیش بینی کنند. این عوامل در مجموع ۱۴ درصد واریانس کل نمونه را تبیین کردند.

همانگونه که در جدول ۶ مشاهده می شود، دو عامل روان نژندگرایی ($P < .001$)؛ $\beta = -.52$) و توافق پذیری ($P < .01$)؛ $\beta = .10$) توانستند مولفه شکیبایی را پیش بینی کنند. روان نژندگرایی پیش بینی کننده ی منفی و توافق پذیری، پیش بینی کننده ی مثبت شکیبایی بودند. میزان R² نشان می دهد که این عوامل ۲۸ درصد واریانس نمونه را تبیین کردند.

با توجه به نتایج جدول ۷، روان نژندگرایی ($P < .001$)؛ $\beta = -.28$)، توافق پذیری ($P < .001$)؛ $\beta = .16$) و وظیفه گرایی ($P < .001$)؛ $\beta = .21$) مولفه ی رضایت را پیش بینی نمودند. همچنین عامل گشودگی در تجربه ($P < .01$)؛ $\beta = .10$) نیز توانست این مولفه را پیش بینی کند. روان نژندگرایی پیش بینی کننده ی منفی، توافق پذیری، وظیفه گرایی و گشودگی در تجربه پیش

جدول ۶: نتایج تحلیل رگرسیون چند گانه ی همزمان برای پیش بینی مولفه ی شکیبایی براساس پنج عامل بزرگ شخصیت

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
شکیبایی	روان نژندگرایی	-.۰۶۱	.۰۰۵	-.۰۵۲	-۱۱/۴۷	.۰۰۰۱	.۰۲۸
	توافق پذیری	.۰۲۳	.۰۰۹	.۰۱۰	۲/۴۳	.۰۰۱	
	وظیفه گرایی	.۰۰۳	.۰۰۵	.۰۰۲	.۰۵۳	.۰۵۹	
	گشودگی	.۰۰۰	.۰۰۹	.۰۰۰	.۰۰۸	.۰۹۳	

جدول ۷: نتایج تحلیل رگرسیون چند گانه ی همزمان برای پیش بینی مولفه ی رضایت براساس پنج عامل بزرگ شخصیت

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
رضایت	روان نژندگرایی	-۰/۲۲	۰/۰۳	-۰/۲۸	-۶/۲۲	۰/۰۰۱	۰/۲۶
	توافق پذیری	۰/۲۶	۰/۰۶	۰/۱۶	۴/۰۱	۰/۰۰۱	
	وظیفه گرایی	۰/۱۷	۰/۰۴	۰/۲۱	۴/۶۱	۰/۰۰۱	
	گشودگی	۰/۱۶	۰/۰۶	۰/۱۰	۲/۳۹	۰/۰۱	

جدول ۸: نتایج تحلیل رگرسیون چند گانه ی همزمان برای پیش بینی مولفه ی استقامت براساس پنج عامل بزرگ شخصیت

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
استقامت	روان نژندگرایی	-۰/۰۵	۰/۰۳	-۰/۰۹	-۱/۸۴	۰/۰۶	۰/۱۶
	وظیفه گرایی	۰/۲۰	۰/۰۳	۰/۳۲	۶/۷۲	۰/۰۰۱	
	برون گرایی	۰/۱۳	۰/۰۴	۰/۱۴	۳/۱۴	۰/۰۰۲	

جدول ۹: نتایج تحلیل رگرسیون چند گانه ی همزمان برای پیش بینی مولفه ی درنگ براساس پنج عامل بزرگ شخصیت

متغیر ملاک	متغیرهای پیش بین	B	S. E	β	t	Sig	R ²
درنگ	روان نژندگرایی	-۰/۰۵	۰/۰۳	-۰/۰۸	-۱/۵۷	.۱۱	۰/۱۴
	توافق پذیری	۰/۲۰	۰/۰۵	۰/۱۷	۳/۶۵	۰/۰۰۱	
	وظیفه گرایی	۰/۱۵	۰/۰۳	۰/۲۳	۴/۷۷	۰/۰۰۱	
	برون گرایی	۰/۱۰	۰/۰۴	۰/۱۱	۲/۴۲	۰/۰۱	
	گشودگی	۰/۰۵	۰/۰۶	۰/۰۴	.۷۹	.۴۳	

بحث و نتیجه گیری

منابع صبر نشان می دهد که افراد صبور را می توان با توجه به برخی از نشانه های شخصیتی و رفتاری آنان شناخت. به عنوان مثال، فرد صبور از اشتباهات دیگران می گذرد (سوره ی شوری، ۴۳)، در هنگام جهل و خشونت با مدارا رفتار می کند (سوره ی فصلت، ۳۴ و ۳۵) و در موقعیت های تنش زا می تواند خشم خود را کنترل کند (سوره ی بقره، ۶۱). بنابراین می توان این گونه نتیجه گیری کرد که یکی از متغیرهایی که با صبر رابطه دارد، شخصیت است. یافته های پژوهش حاضر نیز نشان داد که پنج عامل بزرگ شخصیت با صبر همبستگی

صبر نگه داری و کنترل نفس در حالت خاصی است که سبب پایداری در انجام کارهای سخت، تحمل سختی ها و مشکلات و کنترل تکانه های شهوانی و پرخاشگری می شود [۳]. در قرآن و منابع دینی و فلسفی بر پیامدهای صبر تاکید فراوان شده است. به عنوان مثال، افزایش توانمندی و قدرت مقابله با مشکلات (سوره ی انفال، ۶۶)، بهره مندی از همراهی خداوند (سوره ی انفال، ۴۶)، بهبود روابط بین فردی و پیدا نمودن معنی در زندگی [۶] از جمله پیامدهای صبر می باشند. بررسی

نژندگرایی و رضایت از زندگی همبستگی منفی معنادار وجود دارد. با این وجود، پژوهشی که اخیراً در ایران توسط حسین خانزاده و طاهر [۳۰] انجام شده است، نشان داد که میان رون نژندگرایی و رضایت از زندگی رابطه معناداری وجود ندارد. تاکید بر این نکته ضرورت دارد که مفهوم رضایت از زندگی در روانشناسی مترادف با مؤلفه رضایت صبر نمی باشد، اما از بعضی جهات تا حدودی مشابه آن است. مؤلفه رضایت صبر به پذیرش وضع موجود و قبول آنچه که فرد دارد و جزع و فزع نکردن در مقابل کمبود پول و امکانات اشاره دارد.

در پاسخ به دومین سوال پژوهش حاضر، یافته ها نشان داد که عامل توافق پذیری مدل پنج عاملی شخصیت نمره ی کل صبر و همه مؤلفه های آن به غیر از استقامت را پیش بینی می کند. این نتایج نشان داد افرادی که نوع دوست هستند، با دیگران احساس همدردی می کنند و مشتاق کمک به آنان هستند و اعتقاد دارند که دیگران نیز با آنان همین رابطه را دارند، در کنترل تکانه های شهوانی و پرخاشگری خود پایداری و مقاومت بیشتری می کنند. این افراد توانایی بیشتری در ایجاد وقفه در مقابل خواسته های خود دارند و از کنترل پذیری بیشتری در مقابل امیال درونی خود برخوردارند (درنگ). بر طبق پژوهش اسلان و چونگ- بلاندن^{۱۰} [۳۱] توافق پذیری، خود کنترلی را پیش بینی می کند. مک کالو و ویلوگی^{۱۱} [۳۲] نیز عنوان می کنند که توافق پذیری دربردارنده جنبه هایی از خودکنترلی است. زیرا این ویژگی شخصیتی شامل توانایی سازگاری با آرزوها و احساسات دیگران می شود. به همین دلیل است که پژوهش ها نشان داده اند که افراد توافق پذیر دینداری^{۱۲} بالایی دارند [۳۳-۳۷].

صبر یکی از فضیلت های اخلاقی است که در دین به ویژه دین اسلام به شدت بر آن تاکید شده است و از نشانه های دینداری می باشد. بنابراین پژوهش حاضر نیز همسو با پژوهش های فوق الذکر نشان داد که توافق پذیری عاملی قوی در پیش بینی یکی از نشانه های مهم

معنادار دارد و می تواند آن را پیش بینی کند. به طور اخص در پاسخ به سوال اول پژوهش حاضر، یافته ها نشان داد که عامل روان نژندگرایی مدل پنج عاملی شخصیت نمره ی کل صبر و مؤلفه های متعالی شدن، شکیبایی و رضایت را به طور منفی پیش بینی می کند. بنابراین افراد با احساسات منفی مانند ترس، غم، پرانگیختگی و خشم به عنوان یک صفت، به احتمال زیاد قدرت کمتری در کنترل تکانه ها دارند و میزان سازش ضعیف تری با دیگران و شرایط استرس زا دارند. اینگونه افراد به احتمال کمتری برای کسب رضایت پروردگار یا به عبارتی به منظور متعالی شدن، در مقابل تکانه ها و سختی ها مقاومت می کنند (متعالی شدن). همچنین افرادی که در عامل روان نژندگرایی نمره ی بالایی می گیرند بردباری و تاب آوری کمتری در مقابل سختی ها و مشکلات دارند (شکیبایی). پژوهش فایومبو^۱ [۲۴] نیز نشان داد که روان نژندگرایی با تاب آوری روانشناختی همبستگی منفی معنادار دارد و این سازه را به طور منفی پیش بینی می کند. این محقق این گونه نتیجه گیری می کند که هر چه شخصیت سالم تر باشد، در شرایط استرس زا تاب آوری بیشتری نشان خواهد داد. پژوهش ناکایا، اشیوو، و کانکو^۳ [۲۵] نیز گویای این یافته بود.

بر طبق یافته های پژوهش حاضر افراد روان نژندگرا از وضع موجود خود احساس رضایت کمتری دارند و از کمبود پول و امکانات شکایت می کنند (رضایت). پژوهش شیماک، اویشی، فر، و فاندرا^۴ [۲۶] نیز نشان داد که روان نژندگرایی و جنبه افسردگی^۵ آن قوی ترین پیش بین رضایت از زندگی^۶ است. همچنین، پژوهش های هیلز و آرگیل^۷ [۲۷]، سونز و لویف برور^۸ [۲۸] و کایز، شموتکین و ریف^۹ [۲۹] نشان دادند که میان روان

1. Fayombo
2. Psychological resilience
3. Nakaya, Oshio, & Kaneko
4. Schimmack, Oishi, Furr, & Funder
5. Depression
6. Life satisfaction
7. Hills & Argyle
8. Soons & Loiefbroer
9. Keyes, Shmotkin & Ryff

10. Aslan & Cheung- Blunden
11. McCullough & Willoughby
12. Religiousness

دینداری یعنی صبر است.

بر طبق یافته های پژوهش حاضر افراد دارای صفت شخصیتی توافق پذیری در مقابل سختی ها، گرفتاری ها، از دست دادن عزیزان خود بردباری بیشتری نشان می دهند (شکیبایی). پژوهش های فایومبو [۲۴]، گرازیانو و همکاران^۱ [۳۸] و پنر و همکاران^۲ [۳۹] نیز نشان دادند که که ویژگی شخصیتی توافق پذیری با تاب آوری همبستگی معنادار دارد و این سازه روانشناختی را پیش بینی می کند.

علاوه بر این، یافته های پژوهش حاضر نشان داد که افراد توافق پذیر از وضع موجود خود رضایت بیشتری دارند (رضایت). پژوهش های حسین خانزاده و طاهر [۳۰] و هایس و جوزف^۳ [۴۰] نیز نشان دادند که توافق پذیری با رضایت از زندگی رابطه معنادار دارد. همچنین بر طبق یافته های پژوهش حاضر، توافق پذیری با تحمل سختی ها و صبور بودن در مصایب و ناملازمات جهت دستیابی به هدف و رسیدن به قرب الهی و رشد معنوی بهتر همراه است (متعالی شدن).

در پاسخ به سوّمین سوال پژوهش حاضر، یافته ها نشان داد که عامل وظیفه گرایی توانایی پیش بینی صبر و مولفه های آن را دارد. این عامل نمره ی کل صبر و همه ی مولفه های آن به غیر از شکیبایی را پیش بینی نمود. افرادی که در عامل وظیفه گرایی نمره ی بالایی می گیرند، به اصول اخلاقی خود پایبند هستند، تعهدات اخلاقی خود را به طور دقیق انجام می دهند، خویشتن دار هستند و گرایش به تفکر دقیق پیش از عمل دارند. همانگونه که نتایج پژوهش حاضر نشان می دهد افراد وظیفه گرا به احتمال بیشتری در جهت دستیابی به قرب الهی، مصایب و ناملازمات را تحمل می کنند (متعالی شدن) و از آنچه که دارند احساس رضایت بیشتری می کنند و در مقابل ناملازمات کمتر شکایت می کنند (رضایت). پژوهش های هایس و جوزف [۴۰] و دونیو و کوپر^۴ [۴۱] نیز نشان

دادند که وظیفه گرایی با رضایت از زندگی رابطه معنادار دارد.

علاوه بر این، بر طبق یافته های پژوهش حاضر افراد وظیفه گرا در رسیدن به هدف خود ثبات قدم دارند و موانع و مشکلات، آن ها را از هدفشان دور نمی کند (استقامت) و همچنین در مقابل لذات آنی و زودگذر مقاومت می کنند (درنگ). پژوهش مک کالو و ویلوگی [۳۲] نیز نشان داد که افراد وظیفه گرا خودکنترلی بالایی دارند. به طور کلی، پژوهش ها [۳۳-۳۷] نشان داده اند که توافق پذیری و وظیفه گرایی با دینداری همبستگی بالایی دارد. پژوهش حاضر نیز همسو با پژوهش های فوق الذکر نشان داد که از میان پنج عامل بزرگ شخصیت، توافق پذیری و وظیفه گرایی قوی ترین پیش بینی کننده های صبر که یکی از نشانه های دینداری است، می باشند. در پاسخ به چهارمین سوال پژوهش حاضر، یافته ها نشان داد که عامل برون گرایی نمره ی کل صبر و مولفه های متعالی شدن، استقامت و درنگ را پیش بینی می کند. برون گرایی بیانگر وجود رویکردی پراثرژی به جهان مادی و اجتماعی فرد می باشد که با ویژگی های مردم آمیزی، فعال بودن، قاطعیت و جرات همراه می باشد [۴۲]. بر طبق این نتایج، افرادی که تمایل به شرکت در اجتماعات و مهمانی ها را دارند، در عمل قاطع، فعال و اهل گفتگو هستند، هیجان و تحرک را دوست دارند، تمایل زیادی به تجربه ی هیجان های مثبت دارند و به موفقیت در آینده امیدوارند، بیشتر احتمال دارد که بازداری بیشتری در مقابل هیجان های مخرب خود داشته باشند (درنگ). این گونه افراد پایداری و ثبات بیشتری در انجام کارهای خود نشان می دهند (استقامت) و مشکلات را قضا و قدر الهی می دانند و به گشایش و رحمت خداوند امیدوارند (متعالی شدن).

در پاسخ به آخرین سوال پژوهش حاضر، یافته ها نشان داد که عامل گشودگی در تجربه مولفه ی رضایت صبر را پیش بینی می کند. این یافته نشان می دهد افرادی که قدرت خوبی برای درک عواطف و هیجان های خود دارند، علاقمند به کسب تجارب مختلف هستند، آمادگی

1. Graziano et al
2. Penner et al
3. Hayes & Joseph
4. DeNeve & Cooper

می شود که پژوهش حاضر را با نمونه های متفاوت عادی و بالینی تکرار نمایند. همچنین پیشنهاد می شود ارتباط میان شخصیت و صبر با توجه به عامل جنسیت مورد بررسی قرار گیرد.

با توجه به اینکه پژوهش حاضر نشان داد که ویژگی های شخصیتی با صبر رابطه دارد و پیش بینی کننده ی این سازه روانشناختی است، بنابراین به مشاوران و درمانگران پیشنهاد می شود که در هنگام کاربرد راهبردهای آموزش صبر، ویژگی های شخصیتی مراجعین نیز مورد بررسی قرار گیرد و بر تقویت ویژگی های شخصیتی مثبت تأکید شود. همچنین با توجه به اینکه نتایج پژوهش حاضر نشان داد که عامل روان نژادگرایی پیش بینی کننده ی منفی صبر و مؤلفه های آن است، به درمانگران توصیه می شود که در هنگام کاربرد راهبردهای آموزش صبر با شناسایی مراجعین با ویژگی های شخصیتی در معرض خطر (مانند، روان نژادگرایی) به تسهیل روند درمان کمک کنند.

منابع

- ۱- حسین ثابت، فریده. (ب ۱۳۸۷). مقیاس سنجش صبر برای نوجوانان. روان شناسی و دین، سال ۱، ش ۴، صص ۷۳-۸۷.
- ۲- ایزدی طامه، احمد، برجعلی، احمد، دلاور، علی و اسکندری، حسین. (۱۳۸۷). صبر، مبانی نظری و کارکردهای روانی- اجتماعی. تعلیم و تربیت اسلامی، سال ۱۷، ش ۷۸، صص ۱۰۱-۱۲۸.
- ۳- نوری، نجیب الله. (۱۳۸۷). بررسی پایه های روان شناختی و نشانگان صبر در قرآن. روانشناسی و دین، سال ۱، ش ۴، ۱۶۸-۱۴۳.
- ۴- کلینی، ابی جعفر بن یعقوب. (۱۳۸۲). اصول کافی، ترجمه و شرح جواد مصطفوی. تهران: وفا.
- ۵- خرمائی، فرهاد، فرمانی، اعظم، و سلطانی، اسماعیل. (زیر چاپ). ساخت و بررسی ویژگی های روانسنجی مقیاس صبر. مجله اندازه گیری تربیتی.

بازبینی ارزش های مذهبی، سیاسی و اجتماعی خود را دارند و درک عمیق تری از هنر و زیبایی دارند، از زندگی خود احساس رضایت بیشتری می کنند و در مقابل کمبودها و ناملایمات کمتر شکایت می کنند (رضایت). به عبارت دیگر، افرادی که گشوده هستند درگیر فعالیت هایی می شوند که نیازهای روانشناختی آن ها را ارضا کند و به این ترتیب از زندگی خود لذت بیشتری می برند [۴۳]. همچنین عامل گشودگی در تجربه پیش بینی کننده قوی رضایت زناشویی است [۴۴].

از یافته های پژوهش حاضر می توان این گونه نتیجه گیری کرد که شخصیت از عوامل مهم و تاثیرگذار در صبر می باشد. در مدل خودتنظیمی ارائه شده توسط میشل و آیدوک [۴۵] شخصیت عامل مهمی در رسیدن به رفتارهای خودتنظیمی قلمداد شده است. البته باید خاطر نشان کرد که خودتنظیمی واژه ای مترادف با صبر نیست و تنها از بعضی جهات با صبر مشابهت دارد. همچنین باید بر این نکته تأکید کرد که با توجه به فقدان پیشینه پژوهشی تجربی در مورد ارتباط میان شخصیت و صبر، امکان مقایسه ی نتایج پژوهش حاضر با سایر پژوهش های مرتبط وجود ندارد و بنابراین نتایج پژوهش حاضر با بعضی از سازه های مشابه مؤلفه های صبر مقایسه شده است.

پژوهش حاضر با محدودیت هایی همراه بود که باید مورد توجه قرار گیرد. نخست اینکه، پژوهش حاضر بر روی دانشجویان دانشگاه و گروه سنی جوان صورت گرفته، بنابراین در تعمیم نتایج به جمعیت عمومی و دیگر گروه های سنی با محدودیت هایی روبروست. ثانیاً، با توجه به مقطعی بودن مطالعه ی حاضر، برای مشخص کردن روابط علی بین سازه های پژوهش، انجام مطالعه ی طولی ضروری به نظر می رسد. سرانجام اینکه، استفاده از پرسش نامه به عنوان ابزار پژوهش که امکان جمع آوری اطلاعات دقیق تر را محدود می کند، نیز یک محدودیت به حساب می آید.

به پژوهشگران علاقمند به مطالعه ی صبر پیشنهاد

- ۱۳- فرمائی، اعظم، خرمائی، فرهاد و دوکوهکی، نجمه. (۱۳۹۳). بررسی نقش صبر و مولفه های آن در پیش بینی رضایت زناشویی والدین دانش آموزان مقطع ابتدایی شهر شیراز. ششمین کنگره ملی آسیب شناسی خانواده. دانشگاه شهید بهشتی، پژوهشکده خانواده.
- 14- Maddi, S. R. (1996). *Personality theories: A comparative analysis* (6th ed). California: Brooks/ Cole Publishing Company.
- ۱۵- شکوفه فرد، شایسته. (۱۳۹۰). بررسی رابطه ی مولفه های صبر و پرخاشگری در دانشجویان دانشگاه شیراز. پایان نامه کارشناسی، شیراز: دانشگاه شیراز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.
- 16- Digman, J. M. (1990). *Personality Structure: Emergence of the Five-Factor Model*. *Annu Rev Psychol*. Vol 41: pp. 417-440.
- 17- Goldberg, L. R. (1992). The development of markers for the Big- Five factor structure. *Psychol Assess*. Vol 4: pp. 26- 42.
- 18- John, O. P. (1990). The "Big Five" factor taxonomy: Dimensions of personality in the natural language and questionnaires. In L. A. Pervin (Ed.), *Handbook of personality: Theory and research* (pp. 66- 100). New York: Guilford Press.
- 19- Wiggins, J. S., & Pincus, A. L. (1992). *Personality: Structure and assessment*. *Annu Rev Psychol*. Vol 43: pp. 473- 504.
- 20- McCrae, R. R., & Costa, P. T. (1996). Toward a new generation of personality theories: Theoretical contexts for the Five-Factor Model. In J. S. Wiggins (Ed.), *The Five-Factor Model of personality: Theoretical perspectives* (pp. 51- 87). New York: Guilford Press.
- 21- Goldberg, L. R. (1999). A broad-bandwidth, public-domain, personality inventory measuring the lower-level facets of several five-factor models. In I. Mervielde, I. Deary, F. De Fruyt, & F. Ostendorf (Eds.), *Personality psychology in Europe* (Vol. 7, pp. 1-28). Tilburg, the Netherlands: Tilburg University Press.
- ۶- غباری بناب، باقر. (۱۳۷۹). صبر به عنوان روش خودسازی و مقابله ای. مقاله ارائه شده در اولین همایش بین المللی دین و سلامت روان. معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.
- ۷- غباری بناب، باقر و خدایاری فرد، محمد. (۱۳۷۹). رابطه توکل به خدا، اضطراب، صبر و امیدواری در شرایط ناگوار. مقاله ارائه شده در اولین همایش بین المللی دین و سلامت روان. معاونت پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی و خدمات بهداشتی درمانی ایران.
- ۸- ایزدی طامه، احمد، برجعلی، احمد، دلاور، علی و اسکندری، حسین. (۱۳۸۹). مقایسه تاثیر آموزش صبر و حل مسئله بر کاهش پرخاشگری و انتخاب راهبردهای مقابله ای دانشجویان دانشگاه علوم انتظامی. فصلنامه دانش انتظامی، سال ۱۱، ش ۳، صص ۲۰۷-۱۸۲.
- ۹- حسین ثابت، فریده. (الف ۱۳۸۷). اثربخشی آموزش صبر بر اضطراب، افسردگی و شادکامی. دو فصلنامه مطالعات اسلام و روان شناسی، سال ۱، ش ۲، صص ۷۹-۹۲.
- ۱۰- شریفی، طیبه، مهرابی زاده هنرمند، مهناز و شکرکن، حسین. (۱۳۸۲). نگرش دینی و سلامت عمومی و شکیبایی در دانشجویان دانشگاه آزاد اسلامی اهواز. اندیشه و رفتار، سال ۱۱، ش ۱، صص ۹۹-۸۹.
- ۱۱- شکوفه فرد، شایسته و خرمائی، فرهاد. (۱۳۹۱). صبر و بررسی نقش پیش بین مولفه های آن در پرخاشگری دانشجویان. روان شناسی و دین، سال ۵، ش ۲، صص ۹۹-۱۱۲.
- ۱۲- رزم زن، زینب. (۱۳۹۰). بررسی رابطه مولفه های صبر و تاب آوری با تعالی معنوی در دانشجویان دانشگاه شیراز. پایان نامه کارشناسی، شیراز: دانشگاه شیراز، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی.

- ۳۲- خرمائی، فرهاد. (۱۳۸۵). بررسی مدل علی ویژگی های شخصیتی، جهت گیری های انگیزشی و سبک های شناختی. رساله ی دکتری، شیراز: دانشکده ی روان شناسی و علوم تربیتی، دانشگاه شیراز.
- ۳۳- خرمائی، فرهاد، فرمانی، اعظم، سلطانی، اسماعیل، و شکرپور، علی. (۱۳۹۲). بررسی مقدماتی ارتباط میان ویژگی های شخصیتی، صبر و نومیدی در دانشجویان. طرح پژوهشی مصوب دانشگاه.
- 24- Fayombo, G. (2010). The relationship between personality traits and psychological resilience among the Caribbean adolescents. *Intl J Psychol Stud*. Vol 2, No 2: pp. 105-116.
- 25- Nakaya, M., Oshio, A., & Kaneko, H. (2006). Correlations for Adolescent Resilience Scale with big five personality traits. *Psychol Rep*. Vol 98, No 3: pp. 927-930.
- 26- Schimmack, U., Oishi, S., Furr, R. M., & Funder, D. C. (2004). Personality and life satisfaction: A facet- level analysis. *Pers Soc Psychol Bull*. Vol 30: pp. 1062-1075.
- 27- Hills, P., & Argyle, M. (2001). Emotional stability as a major dimension of happiness. *Pers Individ Dif*. Vol 31: pp. 1357-1364.
- 28- Soons, P. M., & Liefbroer, C. (2009). Patterns of life satisfaction, personality and family transitions in young adulthood. *Adv Life Course Res*. Vol 14: pp. 87- 100.
- 29- Keyes, L. M., Shmotkin, D., & Ryff, C. (2002). Optimizing well- being: The empirical encounter of two traditions. *J Pers Soc Psychol*. Vol 82: pp. 1007- 1022.
- 30- Hosseinkhanzadeh, A. A., & Taher, M. (2013). The relationship between personality traits with life satisfaction. *Sci Res*. Vol 3, No 1: pp. 99- 105.
- 31- Aslan, S., & Cheung- Blunden, V. (2010). Where does self-control fit in the Five-Factor Model? Examining personality structure in children and adults. *Per Individ Dif*. Vol 53: pp. 670- 674.
- 32- McCullough, M. E., & Willoughby, B. L. B. (2009). Religion, self- regulation and self- control: Associations, explanations and implications. *Psychol Bull*. Vol 134, No 1: pp. 69- 93.
- 33- Ashton, M. C., Kibeom, L., & Goldberg, L. R. (2004). A hierarchical analysis of 10710 English personality descriptive adjectives. *J Pers Soc Psychol*. Vol 87: pp. 707- 721.
- 34- McCullough, M. E., Tsang, J., & Brion, S. L. (2003). Personality traits in adolescence as predictors of religiousness in early adulthood: Findings from the Terman Longitudina Study. *Pers Soc Psychol Bull*. Vol 29: pp. 980- 991.
- 35- Saroglou, V., & Fiasse, L. (2003). Birth order, personality and religion: A study among young adults from a three- sibling family. *Pers Individ Dif*. Vol 35: pp. 19- 29.
- 36- Wink, P., Ciciolla, L., Dillon, M., & Tracy, A. (2007). Religiousness, spiritual seeking and personality: Findings from a longitudinal study. *J Pers*. Vol 75, 1051- 1070.
- 37- McCullough, M. E., Enders, C. K., Brion, S. L., & Jain, A. R. (2005). The varieties of religious development in adulthood: A longitudinal investigation of religion and rational choice. *J Pers Soc Psychol*. Vol 89: pp. 78- 89.
- 38- Graziano, W. G., Habashi, M. M., Sheese, B. E., & Tobin, R. M. (2007). Agreeableness, empathy, and helping: A person X situation perspective. *J Pers Soc Psychol*. Vol 93, No 4: pp. 583- 599.
- 39- Penner, L. A., Fritzsche, B. A., Craiger, J. P., & Freifeld, T. S. (1995). Measuring the prosocial personality. *Adv Pers Assess*. Vol 10: pp. 147- 163.
- 40- Hayes, N., & Joseph, S. (2002). Big 5 correlate of three measures of subjective well- being. *Pers Individ Dif*. Vol 34: pp. 723- 727.
- 41- DeNeve, K. M., & Cooper, H. (1998). The happy personality: A meta-analysis of personality traits and subjective well- being. *Psychol Bull*. Vol 124: pp. 197- 229.

۴۴- قلی زاده، زلیخا، برزگری، لیلی، غریبی، حسن و باباپور خیرالدین، جلیل. (۱۳۸۹). بررسی رابطه پنج عامل بزرگ شخصیتی NEO- FFI با رضایت زناشویی. مجله روانشناسی بالینی و شخصیت، سال ۱۷، شماره ۴۳، صص ۶۶-۵۷.

45- Mischel, W., & Ayduk, O. (2002). Self-regulation in a cognitive- affective personality System: Attentional control in the service of the self. *Self Identity*. Vol 1: pp. 113- 120.

۴۲- دائمی، فاطمه، بخشی، علی و جوشن لو، محسن. (۱۳۹۲). آیا می توان از NEO- FFI برای سنجش پنج عامل اصلی شخصیت در ایران بهره برد؟ مجله روانشناسی بالینی و شخصیت، سال ۲۰، شماره ۹، صص ۱۰۶-۹۵.

43- Stephan, Y. (2009). Openness to experience and active older adults' life satisfaction: A trait and facet- level analysis. *Pers Individ Dif*. Vol 47: pp. 637- 641.